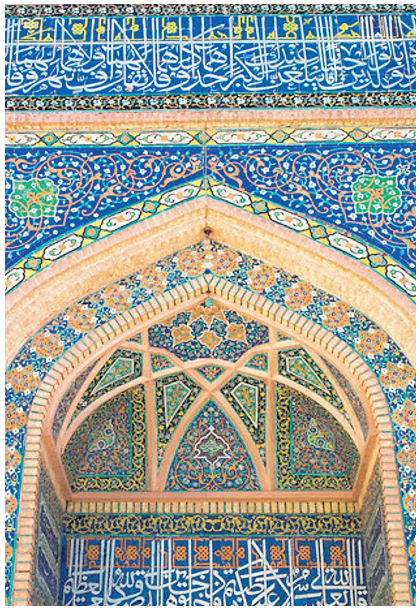
Hazırlayan: Gülder DEMİR

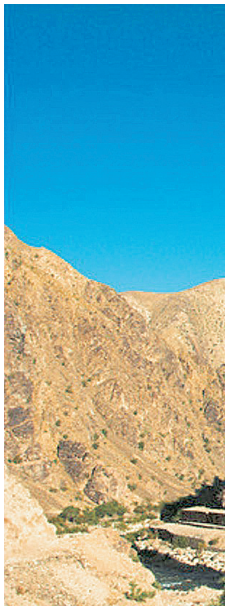

DÜNYA EKONOMİSİNİN EKSENİ ASYA'YA KAYARKEN

AFGANİSTAN EKONOMİSİ

Topraklarının sadece %12'si ekilebilir olmasına rağmen, Afganistan'ın en önemli gelir kaynağını tarım oluşturuyor. Ülkede resmi verilere göre ekilebilir alanların sadece % 6'sı kullanılıyor ve Afgan halkı tarımda yeni teknolojilerin çok uzağında. Nüfusun % 80'nin tarım ve hayvancılıkla geçindiği ülkede, tarım alanları eski usul el işçiliği yöntemleriyle işleniyor. Afganistan'da postu ve derisi çok değerli olan Karakul koyunu yetiştiriciliği daha çok kârlı olarak görülüyor.

Maden yatakları bakımından oldukça zengin ancak halkı oldukça fakir olan Afganistan'da demir, bakır, kobalt ve altın madenleri çıkarılmakta. Şimdiye kadar ülkede var olduğu bilinmeyen lityum madeni bakımında Afganistan'ın çok zengin yataklara sahip olduğu ortaya çıktı. Lityum daha çok elektronik sanayinde kullanılan lityum açısından zengin maden yataklarının varlığı, yıllardır savaşlarla hırpalanan ülkeye ilgiyi daha çok artırabilir.

GENEL EKONOMİK DURUM

İşsizlik, kötü sağlık koşulları, ekonomik istikrarsızlık ve küresel ekonomik krize rağmen Afganistan, son yıllarda GSYİH'da % 7'lik bir ekonomik büyüme gösteriyor. Bu büyümeyi 2001 yılında Taliban hükümetinin çökmesinden sonra, Afganistan'ın uluslararası ticarete açılmasına bağlamak mümkün. İthal ürünler için çok az ticari engel olmasına rağmen altyapının kötü durumda olması, hukuki ve ticari çerçevede halen fiili ticaret engellerinin bulunması, ülkede dalgalı bir güvenlik durumu oluşu ekonomik gelişmeyi yavaşlatıyor.

Afganistan'ın en fazla ihracat yaptığı ülkelerin başında % 26,47'lik oranla ABD geliyor. Bu oranı % 23,09 ileHindistan, % 17,36 ile Pakistan takip ediyor. Tacikistan ise % 12,51'lik ticaret hacmiyle Afganistan ihracatı için önemli bir ülke konumunda bulunuyor. Afganistan'ın % 34'lük ihracat hacmi ise diğer ülkeler arasında paylaşılıyor. Afganistan'ın başlıca ihraç ürünleri; afyon çiçeği, meyve ve kabuklu yemiş, el örgüsü halı, yün, koton, hayvan postu ve deriden yapılmış giysi, işlenmiş ve yarı işlenmiş mücevher olarak sayılabilir.

İthalatta ise Afganistan ile en yüksek ticaret hacmini elinde bulunduran ülke % 26,78'lik oranla Pakistan. Pakistan'ı % 24,81 ile ABD, % 5,15 ile Hindistan, % 45,06 ile Almanya ve % 4,04 ile Rusya takip ediyor. İthalatta barınma malzemesi ve ilaçlar, % 27'lik oranla en fazla ticaret hacmi olan maddeler arasında yer alıyor. Yeniden kalkınmaya çalışan ülkede makine ekipmanları, gıda, tekstil ürünleri, petrol ve ham petrol ürünleri dış ticaretin belli başlı ürünleri arasında sayılıyor.

Doğal kaynaklar açısından oldukça zengin olan Afganistan doğal gaz, petrol, kömür, bakır, krom, tuz, sülfür, kurşun, çin-

Uzun yıllar süren savaşlar ve iç karışıklıklar nedeniyle ekonomide bir türlü atılım yapamayan Afganistan, **dünyanın en zengin maden yatakları ve doğal kaynaklarına sahip** olmasına rağmen, yine de dünyanın en yoksul ülkelerinden biri. BM Kalkınma Programı'nın (UNDP) İnsani Gelişme Raporu'nda ekonomik verileri ve yaşam düzeyi açısından Afganistan, 173 ülke arasında 171. sırada yer alıyor.

Afganistan Genel Ekonomik Göstergeler (2009)

GSYİH (Milyar dolar)	14,02
GSYİH Büyüme Hızı (%)	22,5
İhracat (Milyon dolar)	530
İthalat (Milyar dolar)	4,2
Enflasyon Oranı (%)	30,5
Dış Borç (Milyar dolar)	2,7
Toplam İşgücü (Milyon)	15
İşsizlik Oranı (%)	35

Afganistan'da Ekonomik Durum

Yıl	GSYİH (Milyar $)	Kişi Başına Gelir ($)	Büyüme Oranı (%)	Enflasyon Oranı (%)	İhracat (Milyon $)	İthalat (Milyon $)
2005	6,489	240	16,1	12,3	384	2.471
2006	7,723	321	8,2	5,1	408	2.582
2007	9,596	330	14,2	13	497	2.819
2008	12,850	401	3,4	24	580	3.170
2009	14,020	500	22,5	30,5	530	4.200

ko, demir ve kıymetli taşlara sahip bir ülke. Ülkedeki bakır rezervlerinin Şili'den sonra dünyadaki en büyük kaynak olduğu düşünülüyor. Ancak ülkenin dağlık yapısı ve ulaşım ağlarının yetersizliğinden dolayı anılan bakır madeninin çıkartılıp işlenerek ihraç edilmesi şimdiye kadar mümkün olmamış.

Afganistan'ın en önemli doğal kaynağı ise 1973 yılında rezervleri tespit edilen doğalgazıdır. Afganistan 1980'li yıllarda doğal gaz ihracatından 300 milyon dolar gelir elde etti. Söz konusu gelir, toplam ihracat gelirlerinin % 56'sını teşkil ediyor. Önümüzdeki dönemde Afganistan'ın yeniden imarı sürecinde doğal gazdan 330 milyon dolarlık bir gelir elde edilmesi bekleniyor.

AFGANİSTAN'DA YABANCI YATIRIMLAR ARTIYOR

Afganistan'ın, özellikle savaş sonrası yeniden yapılandırma projelerinin etkinliğini artırması, ülkenin siyasi ve askeri açıdan yabancı ülkeler tarafından güvenliğinin sağlanması uluslararası piyasalarda olumlu karşılanıyor. Tüm bu nedelerle birlikte halkın da savaş sonrası istikrar çabalarına destek vermesiyle ülke ekonomik ve siyasi alanda istikrara kavuşma sürecini hızlandırmış bulunuyor.

Söz konusu durum, coğrafi alanda, gerek kuzey ülkelerinin Hint Okyanusu'na inmek istemesi, gerekse komşusu olan İran ve Pakistan'ın Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne açılmak istemeleri sebebiyle Afganistan'ın ekonomi alanındaki stratejik önemini bir kez daha artırmış görünüyor.

Ayrıca, Afgan hükümetinin yabancı yatırımcılar için almış olduğu kararlar ve bu alandaki bilinçli mevzuat hazırlıkları Afganistan'da yatırım yapmak isteyen yerli ve yabancı firmalar için cazip hale gelmiş bulunuyor. Özellikle Afganistan'da yatırım yapmak isteyen yerli ve yabancı firmalara hizmet etmek üzere Afganistan Yatırım Destek Ajansı (AISA) faaliyet gösteriyor.

Afganistan'a **yatırım yapmak** kârlı...

*Afganistan Yatırım Destek Ajansı Başkanı **Noorullah Delawari,** Afganistan'a yatırım yapmak isteyenler için % 100 yabancı sermaye ile yatırım yapma serbestliğinin yanı sıra tüm sermaye ve kârları yurt dışına çıkarma serbestîsi bulunduğuna dikkat çekti.*

Afganistan Yatırım Destek Ajansı Başkanı Noorullah Delawari, Afganistan'da şimdiye kadar epeyce iş başardıklarını belirterek, inşaat ve müteahhitlik alanlarında GSYİH'da % 30 oranında artış görüldüğünü ifade ederek, Afganistan'a 2002 yılından bu yana 6 milyar dolarlık yatırım yapıldığını söyledi. 6 milyarlık yatırımların % 20'sinin yabancı yatırımlar olduğuna işaret eden Delawari, bu yatırımların da daha çok telekomünikasyon, inşaat, karayolu gibi alanlara yapıldığını belirtti. Afganistan'da Türk yatırımcılar çoğunlukta olduğunu vurgulayan Delawari, asıl amaçlarını sürdürülebilir yatırımlar olduğunu ifade ederek şöyle konuştu: "Bilindiği gibi Afganistan'da ABD ve NATO birlikleri bulunuyor. Bunlar da Afganistan'a bir nakit akışı sağlıyor. Asıl amacımız sürdürülebilir yatırım. Toplamda 21 bin yeni şirket açıldı. Lojistik, inşaat şirketlerinin yanı sıra sanayi ürünleri imal eden şirketler de açıldı. Özellikle bunlar inşaat sektörü ve yapı

malzemeleri üreten şirketler. Bütün bunlar yeterli değil. Soğuk depolama tesislerine ihtiyaç var. Taze sebze ve meyve, kuruyemiş, saklanamıyor ve ambalajlama tesislerimiz yok. Bundan 2 yıl öncesine kadar elektrik sorunumuz vardı. Artık büyük sanayi şirketleri elektrikle ilgili sorun yaşamıyor. Son derece liberal bir yatırım kanunu yazıldı. Yabancı yatırımcı % 100 kendi başına yatırım yapabiliyor ve şirketi kapatıp kazandığını alıp ülkesine dönebiliyor. Döviz kuru açısından da vergi muafiyet süresi yatırıma göre veriliyor. 2004 yılında devreye girdi. Yeterince teşvik yoksa da bazı muafiyetler tasarlandı. Yeni düzenlemeyle sermaye yatırımını amortismana tabi tutabiliyor ve 5 yıl sanayi makineleri amortismanı gösterilebiliniyor. Bu düzenlemelerle yeni yatırımlar Afganistan'a gelmeye başladı. Özellikle madencilik, demir, gaz, altın, lityum bol miktarda bulunuyor. Hem değerli hem de yarı değerli taşlarımız var. Örneğin mermer, bakır, demir cevheri, gibi mineralleri yurt dışına satmak istiyoruz.

Afganistan demiryolu ile Özbekistan ve Tacikistan'a bağlandı. Aynı zamanda Çin ile bakır madeni üzerine anlaşma yapıldı. Afganistan'ı Pakistan'a bağlayacak demiryolu Çin tarafından yapılacak. Böylece ürünler demiryolu ile Afganistan dışına çıkacak."

TOBB ve DEİK Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, iş dünyası olarak Afgan ekonomisine, Afgan ekonomisinin geleceğine inandıklarını vurgulayarak, "Afgan ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamak istiyoruz. Bunun için de birlikte çalışmak gerekiyor. **Birlikte iş yapmamızın önündeki engellerin kaldırılması** çalışmalara ivme kazandıracaktır" dedi.

Türkiye, Afganistan'ın **kalkınma çabalarını** destekliyor...

İstanbul'daki 4. Afganistan Bölgesel Ekonomik İşbirliği Konferansı'na (Regional Economic Cooperation Conference on Afghanistan-RECCA) paralel olarak gerçekleştirilen Türk-Afgan İş Forumu, 3 Kasım 2010 tarihinde yapıldı. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ve Afganistan Yatırım Destekleme Ajansı'nın (AISA) ortaklaşa düzenlediği Afgan İş Forumu'na Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Afganistan Dışişleri Bakanı Zalmay Resul, TOBB ve DEİK Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, DEİK Türk-Afgan İş Konseyleri Başkanı Cihan Candemir ile çok sayıda Türk ve Afgan iş insanı katıldı.

TOBB/DEİK Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu İş Forumu'nun açılışında yaptığı konuşmada, Afgan ekonomisinin kalkınma çabalarına uluslararası camianın desteğinin sağlanması açısından son derece önemli bir girişim olan 4. Afganistan Bölgesel İşbirliği Konferansı'nın en önemli ayaklarından birinin de Türk-Afgan İş Forumu olduğunu söyledi.

Afganistan'ın Avrasya bölgesinin kesişme noktası, Avrasya'nın ise yeryüzünün en büyük kıtası olduğunu anlatan Hisarcıklıoğlu, dünya nüfusunun yaklaşık % 75'inin yaşadığı Avrasya kıtasının, dünya GSMH'sinin yaklaşık % 60'ına ve dünyanın bilinen enerji kaynaklarının dörtte üçüne sahip olduğunu belirtti. Hisarcıklıoğlu, bu denli önemli bir bölge olmanın, ekonominin gündemin ilk sırasında yer almasını güçleştirdiğini, gündem ekonomi olmayınca da halkın huzuru ve zenginliğinin sancılı olduğunu dile getirerek, istikrarı tehdit eden birçok unsurun ortaya çıktığını, diplomatik ve askeri konuların daha ön planda olduğunu, halkın varlık içinde yokluk çektiğini söyledi.

İş insanları olarak, zor olanı gerçekleştirmeye ve siyasilerin çabalarına destek olmaya çalıştıklarına değinen Hisarcıklıoğlu, Türkiye, Afganistan ve Pakistan arasındaki ekonomik işbirliğini geliştirmek için İstanbul Forumu'nu kurduklarını anımsattı.

AHMET DAVUTOĞLU:

"Bölgesel işbirliği **tek çare**"

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Türkiye'nin asıl hedefinin Afganistan'ın iç istikrarını sağlaması için şart olan bölgesel istikrarı ve **Afganistan'a bölgesel desteğini artırmak** olduğunu dile getirdi. Hükümetler arasındaki çalışmaların ancak özel sektörün aktif katılımı ile net sonuçlar verebileceğini vurgulayan Davutoğlu, Türk-Afgan İş Forumu'nu düzenleyen TOBB, DEİK'e teşekkür etti.

HİSARCIKLIOĞLU: "AFGANİSTAN BİZİM GURUR KAYNAĞIMIZ"

TOBB ve DEİK Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, İstanbul Forumu'nda işbirliği alanını daha da geniş-lettiklerini, küçük fakat kararlı ve hedefe dönük adımlarla ilerlemek istediklerini belirterek, hükümetlerin katılım ve desteğine her zamankinden daha fazla ihtiyaçları olduğunu vurguladı. Yatırım ve ticaret yapmak, istihdam üretmek ve insanların geleceğe umutla bakmasını sağlayacak projeler üzerinde yoğunlaşmak istediklerini dile getiren Hisarcıklıoğlu, "Girişimciliği, istihdam üretmenin önemli bir aracı olarak kullanmak ve yaygınlaştırmak istiyoruz. İş dünyasını destekleyen ticaret ve sanayi odalarımızın daha güçlü olmalarını, daha etkin hizmet sunmalarını istiyoruz. Hükümetlerimizin gerekli iş ve yatırım ortamını oluşturmasıyla başarılı olabileceğiz" diye konuştu.

TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu, şu ana kadar güvenlik konusunun arkasına sığınmadıklarına dikkati çekerek, "Türk girişimcileri, mühendisleri ve işçileri zaten Afganistan'da bizim gurur kaynağımızdır. Biliyoruz ki, bizim girişimcimiz, mühendisimiz ve işçimiz Afganistan ve Pakistan halkının koruması altındadır" dedi.

Türkiye ve Afganistan arasındaki ticaret hacminin, 2002'de 21 milyon dolar seviyesinde iken, bu rakamın geçen yıl 230 milyon doları aştığını belirten Hisarcıklıoğlu, öte yandan Türk girişimcilerin 2002'den bu yılın Eylül ayına kadarki sürede Afganistan'da toplam tutarı yaklaşık 3 milyar dolar olan ve büyük bölümü altyapı projelerinden oluşan toplam 355 projeyi gerçekleştirdiğini anlattı. Hisarcıklıoğlu, Afganistan'ın madencilik alanında son dönemde gerçekleştirdiği atılımlara da işaret ederek, Afgan ekonomisinin geleceği ve Afgan halkının zenginliği için ciddi bir potansiyelin söz konusu olduğunu dile getirdi.

Türk iş çevrelerinin ülkeye daha fazla katkı sağlamak ve daha fazla yatırım yapmak istediğini, ancak girişimcilerin Afganistan'ı ziyaret konusunda vizeden kaynaklanan ciddi sorunları olduğunu vurgulayan Hisarcıklıoğlu, bu soruna bir çözüm bulunmasını umduklarını ifade etti.

Afganistan Dışişleri Bakanı Zalmai Rassoul'un de katıldığı TOBB, DEİK, TEPAV ve Afganistan Yatırım Destekleme Ajansı'nın (AISA) ortaklaşa düzenlediği Türk-Afgan İş Forumu'nun açılışında konuşan Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, "Bir ülkenin dış politikada ve özellikle çevre bölgelerle geliştirdiği pozitif ilişkilerle, o ülkenin ekonomik büyümesi arasında doğrudan bağlantı vardır. Dolayısıyla iç istikrar, çevre bölgelerle barış ve küresel alanlara açılma, iş âlemi açısından da, ülkenin siyasi tercihleri açısından da birbirini tamamlayan unsurlardır" dedi. Bunun en belirgin örneğinin Afganistan olduğunu belirten Bakan Davutoğlu, Afganistan, Pakistan ve Türkiye arasındaki 3'lü süreçte büyük bir ilerleme sağlandığını anlattı. Afganistan'ın birtakım zorluklarla karşı karşıya olduğunu, ancak bu zorlukların bir gün sona ereceğini vurgulayan Davutoğlu, Afganistan'ın belki de dünya coğrafyasında en stratejik konumdaki ülkesi olduğunu ve sıkıntıları da bu yüzden yaşadığını belirterek şöyle konuştu:

"Asya'ya baktığınızda ister Doğu-Batı, ister Batı-Doğu, ister Kuzey-Güney, ister Güney-Kuzey istikametinde gidin, yolunuz mutlaka Afganistan'dan geçer. Bu kadar önemli coğrafyaya sahip bir ülkenin bugün birtakım sıkıntılarla karşı karşıya kalıyor olması o ülkenin değerini azaltmaz. Aksine belki de bu sıkıntıların bir kısmı da bu kadar kıymetli bir coğrafyada olmasından kaynaklanmaktadır."

Afganistan'ın zorluklarını en iyi Türkiye'nin bildiğini ifade eden Bakan Davutoğlu, Türk iş adamalarının herhangi bir ülkenin iş adamı gibi "önce güvenlik" demesi gerektiğini söyledi. Davutoğlu şunları söyledi:

>> Türk-Afgan İş Forumu'na katılan Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile TOBB/DEİK Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, Afganistan Dışişleri Bakanı Zalmai Rassoul'e günün anısına bir plâket verdi.

"Türk iş adamı, Afganistan'a zor günde gidiyorsa değerlidir. Onun için bizim öncelikli hedefimiz Afganistan'ı siyasi istikrara kavuşturmaktır. Afganistan'da bütün kardeş gruplar arasında iç barışı sağlamak. Bütün devlet kurumlarımız Afganistan'da bir çalışma içindedir. Önemli olan Afganistan'ın inşasına ve ayakları üzerinde doğrulmasına katkıda bulunmaktır."

İş adamlarının iş bütünlüğü üzerinde çalışma yapılması gerekliliğini vurgulayan Bakan Davutoğlu, iş adamlarından kendisine iletilen zorlukların çözüme kavuşturulmasının da kendilerinin görevi olduğunu söyledi, "Vize problemi varsa bunu çözmek bizim görevimiz. Bürokratik engeller varsa bunu çözmek de bizim görevimiz. Onları çözeriz. Biz nerede engelle karşılaşıyorsanız biz onu birebir takip edeceğiz. Burada bir mazerete yer vermeyiz. Ama siz de bütün riski alarak Afganistan'a yerleşeceksiniz. Giderken de bir tek bölge ve alana değil, bütün Afganistan'a, bütün alanlarda ve kalıcı olarak gidilecek. Aynen Türkiye'ye yatırım yapıyormuş gibi. Risk her yerde var ama riskin olduğu yerde kazanç da yüksek olur. Şimdiden Afganistan'a yerleşmeniz demek, Asya'nın kalbine yerleşmeniz demektir."

Afganistan **Dışişleri Bakanı Rassoul:** "İş yapmanın maliyetini düşürmeye uğraşıyoruz"

Afganistan Dışişleri Bakanı Zalmai Rassoul ise konuşmasında, yatırımın desteklenmesinin Afganistan için önemine işaret ederek, bu nedenle özel sektörün büyümesi amacıyla ortam hazırlamak ve iş yapmanın maliyetlerini azaltmak için uğraştıklarını, küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyecek stratejiler üzerinde çalıştıklarını anlattı. Rassoul, bürokrasiyi azaltmak için çalışmalar yaptıklarına değinerek, bu kapsamda ülkede değiştirdikleri yasa ve mevzuatlara ilişkin bilgi verdi. Tüketicinin haklarının korunması ve tekellerin önlenmesi mevzuatını gerçekleştirdiklerini, özellikle Afganistan'daki yatırım

ortamının desteklenmesi için çalışmalar yürüttüklerini aktaran Rassoul, 2009-2010 yıllarında ülkelerinde bin yeni şirket kurulduğunu ve bunların % 30'unun ise doğrudan yabancı yatırım olduğuna dikkat çekti.

Afganistan'ın doğal gaz, petrol, kömür ve lityum alanında büyük kaynaklar üzerinde yer aldığına işaret eden Rassoul, "Maden kaynakları, ülkenin geleceği açısından fırsat sunuyor. Madencilik ve cevher çıkarmada önemli olanaklar var. Afganistan'da yatırım yapmak isteyen herkesin kendisini rahat hissetmesini istiyoruz" diye konuştu.

Afganistan Dışişleri Bakanı Rassoul, vize sorununun da yakın zamanda çözüleceğine inandığını ifade ederek, "Günün birinde umuyoruz ki, Afganistan ve Türkiye arasında vize kalmayacaktır" dedi.

DEİK Türk-Afgan İş Konseyi Başkanı Cihan Candemir, Türkiye ile Afganistan arasında **2002 yılında 21 milyon dolar seviyesinde olan ticaret hacminin, geçen yıl 240 milyon dolar seviyesine ulaştığına dikkat çekti.** Candemir, Türkiye'nin Afganistan'a ihracatında itici gücün orada çalışan müteahhitlik sektörü olduğunu söyledi.

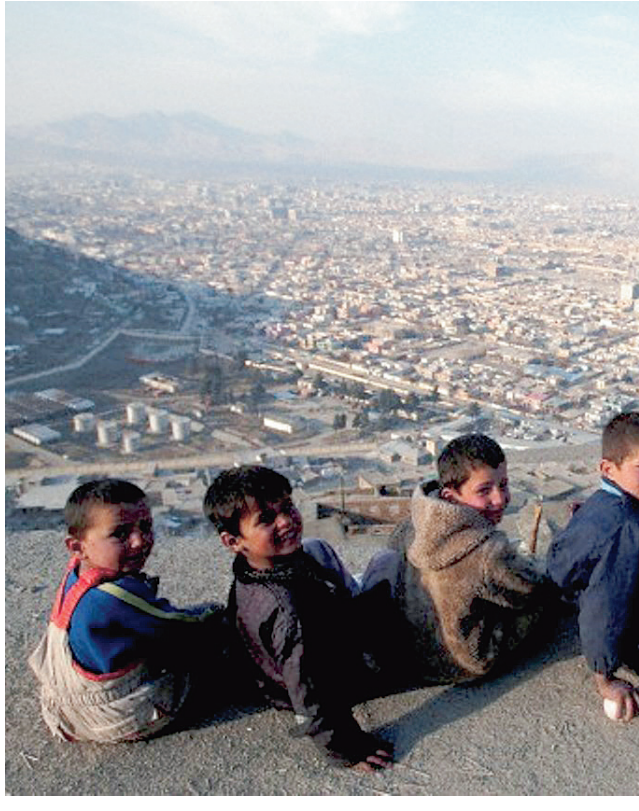
DEİK TÜRK-AFGAN İŞ KONSEYİ BAŞKANI
CİHAN CANDEMİR:

"Afganistan, Türk yatırımcıları için **fırsatlar ülkesi**"

Yaşamın savaş nedeniyle yıllardır büyük zorluklar altında devam ettiği Afganistan'ın yeniden yapılanmasında, özellikle inşaat sektöründe Türk firmaları önemli çalışmalar yapıyor. Afganistan'ın Türk yatırımcılar için fırsatlar ülkesi olduğunu dile getiren DEİK Türk-Afgan İş Konseyi Başkanı Cihan Candemir, çok cazip iş imkânları bulunduğunu, ülkenin diğer sektörlerde de Türk yatırımcıları beklediğini belirtti. Bölgenin ciddi altyapı yatırımlarına ihtiyacı olduğunu ifade eden Candemir, Türklerin bölgede ilk 3 yatırımcı arasında olduğunu söyledi. Türk şirketlerinin daha çok konut, iş merkezi gibi alanlarda önemli projelere imza attığını belirten Candemir, Afganistan'ın coğrafi olarak stratejik bir konumda yer aldığını hatırlatarak, Türkiye'nin Afganistan ile ilişkilerinin çok özel olduğunu, ticari verilere bakarak yanılgıya düşmemek gerektiğini söyledi:

Türkiye ile Afganistan arasındaki ticari ilişkilerin geldiği boyutu değerlendirir misiniz?

Türkiye'nin Afganistan ile ilişkilerinin çok özeldir. Bu ayırıcı özellik ise tarih boyunca iki ülke arasında oluşan duygusal bağlardan kaynaklanmaktadır. Tarih boyunca iki ülke halkı arasındaki ilişkiler çok sıcak kardeşlik duyguları ile beslenmiştir. Türkiye Devleti ve Türklerin, Afganistan ile ilgili siyasi ve ekonomik ilişkilerinde karar alırken bu duyguların çok etkin olduğunu söylemek abartı olmayacaktır diye düşünüyorum. Bunları ifade etmekteki amacım ticari verilere bakarak yanılgıya düşmemek içindir. Çünkü Afganistan ile ticaret hacmimiz diğer ülkelere göre çok düşüktür. Ancak, bunun da kendine özgü nedenleri vardır. Demek istediğim, Türkiye ile Afganistan arasındaki ticaret hacmi, iki ülke arasındaki ilişkilerin göstergesi değildir.

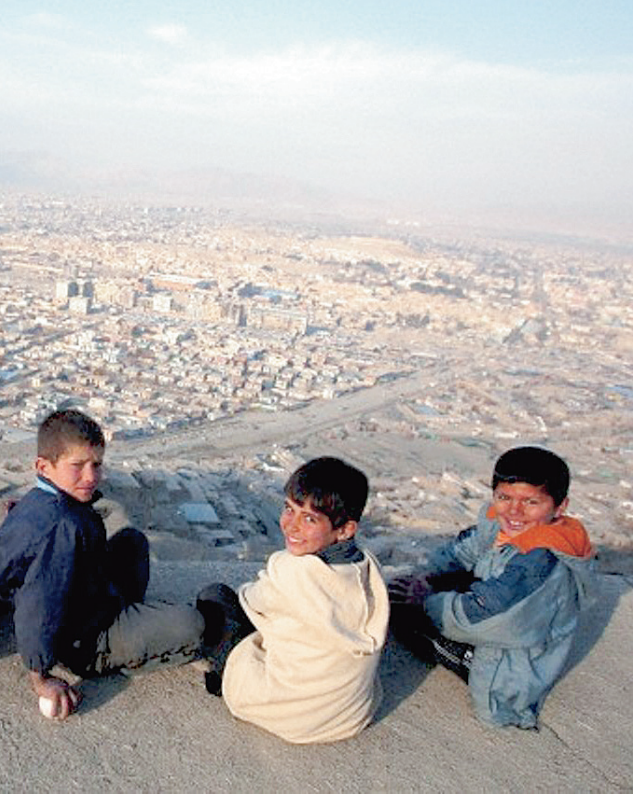

Rakamsal olarak Türkiye ile Afganistan arasındaki ticaret hacmine bakarsak, 1990-2000 yılları arasında yok denecek seviyede olduğunu görüyoruz. 2000 yılında yaklaşık sıfır düzeyinden başlayıp 10 yıl içinde 240 milyon dolar seviyesine çıkan bir ticaret hacmimiz oldu. Ancak bu artış dengesiz olmuştur. İhracatımız 235 milyon dolar iken ithalatımız sadece 5 milyon dolardır. Afganistan'ın ihraç edecek malının olmayışı ve de alım gücünün kısıtlı olması nedeniyle ihracatımız da çok hızlı artmamaktadır. Afgan halkı daha çok ucuz ama kalitesiz Çin, İran mallarını tercih etmektedir. Türkiye'nin ihracatında itici güç ise orada çalışan müteahhitlik sektörümüzdür. Afganistan'a olan ticari hacmimizin yanında Türk devletinin ve TİKA'nın oradaki sosyal projelere desteğini de göz önüne almalıyız.

İki ülke arasında ticari ilişkilerin gelişmesi için neler yapılmalı?

Afganistan ile ticari ilişkilerin gelişimi için önce Afganistan'ın istikrar içinde ekonomik büyümesi sağlanmalı. Aynı zamanda ülkede yerli ve yabancı yatırımcı sayısı çoğalmalıdır. Aslında bu iki konu tavuk ve yumurta misali, iç içedir.

Afganistan'ın ithalat ve ihracat rakamları göz önüne alındığında, 10 yıl içinde Afganistan'ı dünya ülkeleri içinde ekonomik açıdan nerede görüyorsunuz ve hangi sektörel alanlarda gelişme bekliyorsunuz?

Afganistan gerek Türkiye ile gerekse dış dünya ile ticaret hacmi açısından çok küçüktür. Ancak Afganistan' da kısa zamanda geliştirilip ihraç edilebilecek ürünler için tarım ve madencilik sektörlerine öncelik verilmelidir. Çünkü bu sektörler hâlihazırdaki kaynaklar üzerine geliştirilebilecek sektörlerdir. Ayrıca Afganistan'da gelişmiş bir el sanatları geleneği var. Başta halıcılık olmak üzere özellikle küçük sanayi alanında merkezlerin geliştirilmesi ve teşvikler sağlanması, istihdam yönünden çok yarar sağlayacaktır.

Afganistan'da yatırım yapacak iş adamlarımıza neler önerirsiniz?

Tabii her ülkede olduğu gibi öncelikle ülke koşullarının iyi incelenmesi gerekli. Afganistan'da AISA (Afghanistan Investment Support Agency) adlı bir kuruluş bulunuyor. Bu kuruluşa kaydolarak yatırım yapan kişi ve kurumlar başta gelir vergisi olmak üzere birçok teşvikten yararlanabilmektedir. AISA gibi kurumlardan gerekli bilgileri alarak, fizibilite hesaplarını doğru yapmaları önemlidir. Yerli ortak ile iş yapılacak ise sağlam ve güvenilir ortaklar ile düzgün anlaşmalarla iş yapmak bir diğer önemli konudur. Yapılacak yatırımlar arazi ile ilgili ise arazilerin mülkiyet durumunun çok iyi araştırılması gerekir. Zira Afganistan'ın geçirdiği değişik rejimler süresince, önce Krallık, ardından Sovyet dönemi, sonra Taliban dönemi ve Taliban sonrası dönemler olmak üzere aynı araziler üzerinde çeşitli kişi veya kurumların mülkiyetine geçtiği görülmekte ve hepsi hak iddia etmektedir. Dolayısıyla ihtilaflı arazilere yapılan yatırımların riskli olacağı bilinmelidir.

İki ülke arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesinde TOBB'un katkısı ne olabilir?

TOBB' un kardeş Afganistan'ın kalkınmasında çok büyük katkıları olabileceğini düşünüyorum. Hâlihazırda TOBB ve TEPAV'ın birlikte yürüttüğü Afganistan ve Pakistan'ı içine alan ekonomik işbirliği çalışmalarının somut projelerle desteklenmesi halinde iki ülkenin de yararına sonuçlar çıkabilecektir. Bunun yanında Afganistan'ın en büyük ihtiyacı olan küçük sanayinin kurulması ve organize sanayilerin oluşturulmasında Türkiye'nin deneyimleri ile sanayicileri Afganistan'a aktarabilecek yegâne kuruluş TOBB olabilir.